

OKM 8.5.2015

Varhaiskasvatustalain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015: Lakimuutoksen keskeinen sisältö

Tasavallan presidentti vahvisti päivähoitolain muutoksen 8.5.2015. Kyseessä on varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön uudistamisen ensimmäisestä vaiheesta.

Hallitus antoi 18.12.2014 esityksensä eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 341/2014). Sivistysvaliokunta teki hallituksen esitykseen joitain muutoksia (SiVM 29/2014 vp). Lakiesitys ja siihen liittyvä eduskunnan lausunto hyväksyttiin eduskunnassa 14.3.2015, (EV 357/2014 vp).

Esityksen perusteella muutettiin lasten päivähoidosta annetun lain (36/1973) nimike varhaiskasvatustalaksi, otettiin käyttöön käsite varhaiskasvatus sekä muutettiin, 1, 2 a, 2 b, 6, 7 a ja 9 §, 11 §:n 1 momentti sekä 11 a §. Lisäksi lakiin lisättiin uudet 5 a, 7 b, 9 a, 9 b ja 11 e §:t.

Muilta osin laki ja asetus lasten päivähoidosta jäävät edelleen voimaan. Myös seuraavat sosiaalihuollon säädökset tulevat edelleen sovellettaviksi varhaiskasvatuspalveluita järjestettäessä:

- laki ja asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuuksista (272/2005) (608/2005),
- laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992),
- laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000),
- laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011),
- laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009) sekä
- laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1230/2001).

Lisäksi varhaiskasvatukseen sovelletaan muun muassa peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009), opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia (1705/2009) sekä valtionavustuslakia (688/2001).

Muutoksia tehtiin myös Opetushallituksesta annetun lain (182/1991) 1 - 4 pykälisiin ja Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta annetun lain (1295/2013) pykälisiin 1 ja 2.

Voimaantulo

Uudistuvat säännökset tulevat voimaan 1.8.2015. Lakiin perustuviin paikallisiin ja lapsikohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin sisältyy siirtymäsäännöksiä. Opetushallituksen tulee hyväksyä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet niin, että paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat voidaan ottaa käyttöön ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmia voidaan ryhtyä laatimaan viimeistään 1 päivänä elokuuta 2017. Sitä ennen sovelletaan ja laaditaan nykyisiä kunnissa ja muilla palvelun tuottajilla käytössä olevia suunnitelmia.

Keskeiset uudistukset

Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja korostetaan lapsen etua toiminnan järjestämisessä. Laissa korostetaan lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen joko päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Kunnan velvollisuus järjestää varhaiskasvatusta ei muutu suhteessa voimassa olevan lain mukaiseen velvollisuuteen järjestää lasten päivähoitoa.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Kasvatustavoitteita koskeva säännös on uudistettu ja tavoitteissa nostetaan esiin varhaiskasvatuksen tavoitteet monipuolisesti.

Lakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän sekä muun palvelujen tuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen, jota annetaan päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena, esimerkiksi kerhotoimintana.

Varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona toimii Opetushallitus Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sijasta. Opetushallituksen tehtävänä on vastata varhaiskasvatuksen kehittämisestä sekä seurata varhaiskasvatuksen järjestämistä ja laatia valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Perusteiden pohjalta tulee laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelmat voidaan laatia palveluntuottaja-, yksikkö-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisesti. Paikallisessa suunnitelmassa on otettava huomioon yhteistyö opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä luotava tarvittavat yhteistyörakenteet.

Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta laaditaan myös (uudistettu 7 a §) päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Päivähoitolain kuntoutussuunnitelmaa ei enää tehdä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Tarpeen mukaan suunnitelmaan kirjataan myös lapsen lääkehoidosta sovitut asiat. Säännös korvaa viittauksen sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin.

Uutena säännöksenä laissa säädetään lapsiryhmien enimmäiskoosta päiväkodeissa. Varhaiskasvatuksen ryhmät tulee muodostaa ja tilojen suunnittelu ja käyttö järjestää siten, että varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa. Päiväkodin yhdessä ryhmässä saa olla yhtä aikaa läsnä enintään kolmea hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä vastaava määrä lapsia. Esimerkiksi kolme vuotta täyttäneiden kokopäivähoidossa olevien lasten ryhmässä saisi olla yhtä aikaa läsnä enintään 21 lasta ja alle kolmevuotiaiden ryhmässä enintään 12 lasta. Säännös ei estä eri-ikäisten lasten ryhmien perustamista, ryhmien keskinäistä toimintaa eikä toiminnallisia

pienryhmiä. Edelleen voidaan myös järjestää esimerkiksi koko päiväkodin yhteisiä tapahtumia ja retkiä.

Uuden ryhmäkokoja koskevan säännöksen lisäksi edelleen sovelletaan päivähoitoasetuksen 6 §:ää lasten ja henkilöstön välisestä suhdeluvusta ja siitä poikkeamisesta. Näitä säännöksiä ei ole muutettu Säännöksestä on annettu sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön Kuntatiedote (STM 9/2007).

Lapsia päiväkotiin otettaessa ja ryhmiä muodostettaessa tulee lähtökohtana olla se, että lain 5 a §:n ja asetuksen 6 §:n 1 ja 2 momentin mukaiset henkilöstömitoitukset toteutuvat. Lapsia ei tule sijoittaa ryhmään samalle paikalle, jos lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen samoina ajankohtina. Päiväkodeissa tulee olla kaikkina toimintapäivinä käytettävissä vähintään suhdeluvun edellyttämä henkilöstöresurssi. Ryhmiä ei voida muodostaa niin, että ryhmässä olisi enemmän kuin kolmea kasvattajaa vastaava lapsimäärä samanaikaisesti läsnä. Lapsia voi kuitenkin olla ”kirjoilla” enemmän kuin enimmäiskoon tai suhdeluvun mukaan säädetään. Ryhmäkokoja ja suhdelukuja koskevia säännöksiä sovelletaan myös vuorohoidossa sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten osalta.

Asetuksen tarkoittamat poikkeamiset suhdeluvusta ovat satunnaisia ja lyhytaikaisia sekä luonteeltaan tilapäisiä. Lasten läsnäolo varhaiskasvatuksessa perustuu ennakointiin ja suunnitelmallisuuteen. Päiväkodilla on mahdollisuus suunnitella käytettävissä olevia resurssejaan asetuksen 6 §:n 5 momentin mukaisesti ottaen huomioon etukäteen tiedossaan olevat lasten läsnä- ja poissaolot ja myönnetyn paikan tosiasiallinen käyttö. Poikkeaminen edellyttää kussakin päiväkodissa tilannekohtaista ja lapsen läsnäoloaikaan perustuvaa harkintaa.

Asetuksen 6 §:n 5 momentin mukainen käytännön tilanne voisi olla esimerkiksi se, että samaa paikkaa käyttävät lapset ovat satunnaisesti ja lyhytaikaisesti samanaikaisesti paikalla esimerkiksi vanhempien työvuoron yllättävän muuttumisen vuoksi. Lähtökohtaisesti suhdeluvusta poikkeaminen asetuksen tarkoittamalla tavalla ei voi olla jatkuvaa eikä päivittäistä eikä se voi kestää koko toimintapäivän ajan, vaan sen tulee olla luonteeltaan lyhytaikaista ja satunnaista.

Henkilöstömitoitusta tulee noudattaa myös henkilöstön sairaus- ja vuosilomien sekä muiden ennakoitavissa olevien poissaolojen, esimerkiksi koulutukseen osallistumisen vuoksi sekä mahdollisten lomautusten aikana varautumalla niihin etukäteen. Suhdeluvusta poikkeaminen ei näiden syiden perusteella ole asetuksen mukaan mahdollista. Saman päivän aikana tapahtuviin yllättäviin sairauslomiin tulee pyrkiä saamaan sijainen mahdollisimman pian. Toiminnan järjestäjien tulee kiinnittää huomiota riittävään sijaisjärjestelmään.

Lakiin lisättiin uusi säännös osallisuudesta ja vaikuttamisesta. Vaikuttamista ja osallisuutta koskeva säännös koskee sekä lasta että lapsen vanhempia ja muita huoltajia. Lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen varhaiskasvatusta, ja vastaavasti lapsen vanhemmille ja muille huoltajille on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen sekä toimintayksikön varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Tiloja koskevaa säännöstä on uudistettu. Varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia ja niissä on huomioitava esteettömyys. Perusteluissa on todettu, että varhaiskasvatusympäristö kattaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen ympäristön ja sisältää esimerkiksi kiusaamisen ehkäisyn. Tilat ja ympäristö eivät saa vaarantaa lapsen terveyttä ja turvallisuutta ja varhaiskasvatusympäristössä on otettava huomioon myös vammaiset ja toimintarajoitteiset lapset.

Myös ravintoa koskevaa säännöstä on uudistettu. Varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle on järjestettävä lapsen ravitsemustarpeet täyttävä terveellinen ja tarpeellinen ravinto, jollei muun kuin päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annetun varhaiskasvatuksen luonteesta muuta johdu. Ruokailu on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Säännös ei edelleenkään koske kliinisiä ravintovalmisteita, jotka korvataan sairausvakuutuslain nojalla eikä ravintoaineiden kustantamista perheen lapsille heidän omassa kodissaan. Perusteluissa on kiinnitetty huomiota siihen, että ruokaa on tarjottava riittävän usein hoitopäivän pituudesta riippuen.

Uutena säännöksenä varhaiskasvatuksen järjestäjälle säädetään velvoite arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen arviointi tulee osaksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintaa. Perusteluissa todetaan, että arvioinnissa käytettävät menettelytavat ovat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätettävissä. Arvioinnin on kuitenkin oltava suunnitelmallista ja säännöllistä. Sekä lapsille että vanhemmille on annettava mahdollisuus osallistua. Lain mukaan arviointien keskeiset tulokset tulee julkistaa.

Lakiin sisältyy myös uusi säännös eri tahojen yhteistyövelvoitteesta. Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa.

Aluehallintovirastojen ja Sosiaali- ja terveysalan lupa ja valvontaviraston (Valvira) toimivalta ja tehtävät säilyvät ennallaan varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön ensimmäisessä vaiheessa.

Varhaiskasvatuslain jatkovalmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö jatkaa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksen valmistelua siten kuin hallitus linjaa. Kokonaisuudistusta koskeva luonnos hallituksen esityksestä on ollut lausunnolla keväällä 2015. Hankkeen valmisteluasiakirjat ovat nähtävissä opetus- ja kulttuuriministeriön sivuilta.

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/index.html?lang=fi